

שמות ב

ניט באנוצן מיט ע"ז אפילו צוליב הצלה)
— און דערפאר, ותשם בסוף על שפת
היאר: אבער נאכדעם ווי, ותרד בת
פרעה לרחוץ על היאר¹⁰, וואס מיינט
„שירדה לרחוץ מגלולי אבי“¹¹, האט זי
דערמיט מבטל געווען די ע"ז¹², ושוב
באתה התבה בתוך היאר.

ב. דער מדרש¹³ זאגט: „ולמה
השליכו אותו ביאר כדי שיהיו חושבין
האסטרולוגין שכבר הושלך למים ולא
יחפשו אחריו“ — די גזירה „כל הבן
הילוד היאורה תשליכוהו“¹⁴ איז גע-
קומען דורך דעם וואס די אסטרולוגין
האבן געזען אז „מושיען של ישראל
במים הוא נדון“¹⁵, דערפאר¹⁶ האט
יוכבד „אריינגעווארפן“ משה'ן אין
יאר¹⁷, ווייל „כיון שהושלך משה למים
אמרו כבר מושלך מושיען במים (ולא
יחפשו אחריו“¹⁸) מיד בטלו הגזירה“¹⁹,
אז עס איז בטל געווארן דורכדעם די

א. אויפן פסוק¹, ותשם בסוף על
שפת היאר: זאגט דער תרגום²: על כ"ף
נהרא. פון דעם איז מוכח, אז יוכבד האט
די „תיבת גמא“ מיט משה'ן אוועק-
געלייגט (ניט אין דעם יאר גופא, נאר)
אויף דער יבשה-ברעג³ לעבן דעם
יאר⁴:

אבער פון המשך הסיפור אין פסוק
איז משמע, אז די תיבה האט זיך
געפונען ניט אויפן „שפת היאר“, נאר
אין דעם „סוף“ וואס אין דעם יאר⁵; און
ווי דער פסוק⁶ זאגט ווייטער, ותקרא
שמו משה גו' כי מן המים משתיהו.

איז עס מסביר דער ראגאטשאווער⁷:
וויבאלד אז „הם היו עובדים לנילוס“⁸
האט יוכבד ניט געטארט מציל זיין
משה'ן דורך אריינלייגן די תיבה אין
דעם יאר (ווי דער דין⁹, אז מ'טאר זיך

(1) פרשתנו ב, ג.

(2) אונקלוס. ובתיב: גיף נהרא (ומשנה
מתרגומו למקץ מא, ג, שם, יז (ועוד) — כ"ף נהרא).
ובת"י: באפרה על גב נהרא. ועיין פרשי, רש"ם,
אברבנאל, ראב"ע (ולקמן פסוק ה') ועוד.

(3) ראה מקץ שם — עמידה, על שפת היאר.
ורא ז, טו, ועוד.

(4) ועפ"ז מתורצת בפשטות הקושיא (אברבנאל
ועוד): האיד השליכה יוכבד את משה ביאר שהוא
מקום סכנה.

(5) שלכן לקחה יוכבד „תיבת גמא ותחמרה
בחמר ובזפת ותשם בה את הילד“ — להגין מן
המים. וראה פרשי ורא ז, יט, נח, יד.

(6) פרשתנו שם, י.
(7) צפ"ע עה"ת עה"פ.

(8) ראה תנחומא וארא יג. שמיר פ"ט, ט. פרשי
וארא ז, יז.

(9) ראה פסחים כה, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה
ה"ז. טושיע י"ד סקנה.

לכאורה נדיר דומה למי שנתחייב מיתה
(שחותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את

עצמו) (טושיע שם ס"ט קנו). ואולי ס"ל כהדיועו
שאסור (ראה בי"ח וט"ז שם). או שהוא בדוגמת „שעת
הגזירה (שאסור)“ (רמ"א שם) — ראה לקמן בפנים
ס"ג ד.

(10) פרשתנו שם, ה.

(11) סוטה יב, ריש ע"ב. ושי"ן. תנחומא פרשתנו ז.
שמיר עה"פ.

(12) ראה גם ש"ך עה"ת עה"פ.

(13) שמיר פ"א, כא.

(14) פרשתנו א, כב.

(15) שמיר שם, כד. סוטה יב, ב.

(16) ראה גם בחיי ואלשיך כאן. פי' מהר"ז

לשמיר פ"א, כא.

(17) ופליג על התרגום וכו' ד, שפת היאר: הוא
„כ"ף נהרא“ (ועיין מפרשים לעיל הערה 2. ועוד). או
י"ל שיוכבד היתה נביאה וידעה שסוף התיבה לבוא
ביאר עצמו (וראה לעיל הערה 5).

(18) שמיר שם, כד. וראה גם סוטה שם.

גזירה „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“.

אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק. איז פארשטאנדיק, אז די צוויי עניני ביטול וואס האבן זיך אויפגעטאן בשייכות צום „ארינווארפן“ משה'ן אין יאור — (א) דער ביטול הע"ז פון נילוס, (ב) ביטול הגזירה פון „כל הבן גוי“ — האבן א שייכות צווישן זיך; און ביידע זיינען פארבונדן מיט משה — מושיען של ישראל.

ג. וועט מען דאס פארשטיין דורך מסביר זיין דעם תוכן פנימי אין דער גזירה „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“: פון דעם וואס די תורה דער-ציילט גיט נאָר וועגן דער כללות הגזירה פון פרעה — „אם בן הוא והמיתן אותו“¹⁹ — נאָר אויך וועגן דעם אופן ווי די גזירה זאל דורכגעפירט ווערן²⁰, „היאורה תשליכוהו“, איז מובן, אז דאָס איז

[ניט סתם אַ פרט בנוגע גזירת פרעה, אָדער (נאָכמער) אַ פרט המבאר הטעם — אַז דורך דעם וואָס „ראו שמושיען של ישראל במים הוא נדון“²¹, האָט ער דערפאַר גזיר געווען „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“ — וואָרום, ס״ס, מאי נפק״מ פון וויסן דעם פרט (וואָס דאָמאלס ערשט פרעגט זיך מאי טעמי) — נאָר דאָס איז]

אַן ענין עיקרי אין גלות מצרים; ביז אַז אין דעם דריקט זיך אויס דער תוכן כללי פון גלות מצרים.

(19) פרשתנו שם, טז.

(20) ואף שהיא גזירה אחרת — הרי לכאורה עיקר החידוש בגזירה זו הוא „ויצו גוי לכל עמו גוי“ (לא רק „למלכות העבריות“).

(21) שמרר שם. שם, יח. סוטה שם. פרשי שם, כב. ועוד.

דער ביאור אין דעם: דער תכלית ומכוון פון גזירת פרעה איז באַשטאַנען אין „היאורה תשליכוהו“, אין נילוס²² — די ע"ז פון מצרים. ד.ה. פרעה האָט געוואָלט אַז אידן זאָלן ווערן „ארינגע-וואָרפן“ און „דערטרונקען“ אין דער ע"ז פון מצרים²³.

ד. דאָס וואָס די מצריים האָבן געדינט צום נילוס איז, בפשטות, געווען דערפאַר, וואָס אַט דער טייך איז געווען (בדרך הטבע) דער מקור פון זייער פרנסה: כידוע²⁴, איז מצרים אַ לאַנד וואו עס גייען ניט קיין רעגנס און די צמיחה פון תבואה וכו' איז פאַרבונדן מיט דעם וואָס דער נילוס איז „עולה“ און „משקה“ די פעלדער.

און דעריבער גיט עס אַן אַרט צו ס״ס²⁵ מיינען און איינריידן זיך, אַז די פרנסה און חיונה פון מצרים קומט ח״ו ניט פון אויבערשטן

[וואָרום בעת מ'דאַרף אַנקומען צו גשמים, איז „הכל תולין עיניהם כלפי מעלה“²⁶, מ'פילט אַז דאָס איז תלוי אין דעם אויבערשטן; משא״כ ווען דער נילוס איז „עולה ומשקה“, איז ניט ניכר די אָפהענגיקייט פון דעם אויבערשטן]

נאָר דאָס איז תלוי אין (טבע פון) נילוס²⁷. און דערפאַר איז דאָס געוואָרן די ע"ז פון מצרים.

(22) להעיר מפרשי ר״פ מקץ.

(23) ראה גם לקוש׳ ת״א ע' 111.

(24) פרשי ר״פ מקץ. ויגש מז, י. וארא שם (ושם, יט). סוטה יג, א ד״ה כד. וראה ספרי (ויל״ש) עקב יא, י. פרשי שם. ב״ר שבעה 26. ועוד.

(25) ראה גם רמב״ם הל' ע״ז רפ״א ורפ״ב. וביאורו בסהמ״צ להצ״צ מצות מילה פ״ג.

(26) ב״ר פ״ג, ט. וראה גם ירושלמי תענית פ״ג ה״ג.

(27) ראה בארכה לקוש׳ ח״ז ע' 30. — ובלקח טוב (וארא ז, יג) שהי' פרעה, אומר הואיל וזה

והשגה³⁸ — האט ער אויפגעטאן אז ביי אידן זאל לייכטן די אמונה בה, און מיט דעם האבן זיי זיך קעגנגעשטעלט די גזירה פון פרעה.

און הגם אז דער כח האמונה איז ביי זיי געווען אויך פריער, ווייל אידן זיינען בטבע „מאמינים בני מאמינים“³⁹, איז אבער סתם אמונה (אין אן אופן מקיף) ניט גענוג אויף דעם⁴⁰. כדי די אמונה זאל האבן א ווירקונג אין לעבן און הנהגה פון מענטשן, מוז זיין — „ורעה אמונה“⁴¹, ממשיך זיין די אמונה אין א פנימיות. און דאס ווערט אויפגעטאן דורך משה, רעיא מהימנא⁴².

ז. דערמיט וועט מען פארשטיין וואס דער פסוק⁴³ איז מדייק אז „ומשה הי' רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין“ —

דלכאורה: בשלמא דאס וואס די תורה דערציילט אז ער איז געווען א רועה צאן איז מובן, ווייל, כידוע⁴⁴, איז דאס געווען די הכנה (און דער אויספראוואן) פון משה רבינו אלס רועה ישראל; אבער וואס איז נוגע די הדגשה אז ער איז געווען דער רועה פון „צאן יתרו“, און אלס כהן מדין דוקא?

נאך דער ענין פנימי אין דעם: אין

פולשטענדיקע „ירידה“ אין מצרים און הנהגת הטבע — האט געקענט זיין די גזירה „היאורה תשליכוהו“.

ו. דער ענין פון משה איז — מושיען של ישראל — ווייל ער איז דער רעיא מהימנא, וואס איז ממשיך אמונה אין אידן, עס זאל פועל זיין במעשה בפועל, אז אויך דארט וואו קיין רא' אין אלקות איז ניט געווען, און אפילו ניט קיין הבנה

פ"ט. וראה סוטה יג, א. מכילתא בשלח יג, יט. פרש"י פינחס כו, מו. ועוד). ואולי קטנה ביותר ** הייתה באותה שעה ***.

ובמדרש לקח טוב פינחס (כו, יב): שאול בן הכנענית הוא זמרי .. ואל תתמה שהרי שאול בן הכנענית הי' מיורדי מצרים וחי' עד סוף מ' שנה של מדבר, והא כתיב וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מיורדי מצרים והיית והיא נחשבת בערבות יריחו ואין למדין מן הכללות כו' [ועד"ז הוא לקמן שם, מו. רשם: אין שנים או שלשה מן החשבון. וראה שוה"ג הא"].

ועכצ"ל דמדרשות חלוקות הן. והרשב"ם והספורנו — הם אליבא דשמרי' (או ויותר נכון) ע"ד הפשט. ומה שהזכיר שרש בפ' פנחס — ראה רמב"ן שם.

ולהמדובר בפנים יותר ג"ל לומר דקאי לכל מדריל הנ"ל — דלשולל האפשרות דגזירת „היאורה תשליכוהו“ מרובו ככולו דבניי אז — צ"ל השפעה של כו"כ מהחשובים שביניהם, ואין מספיקה זכירה של מתי מספר. וק"ל.

שחצרון (אביו) הי' בחיים (מ' שנה קודם שילוח המרגלים, ועאכ"כ) בעת התחלת השעבוד. (ד) לדעת תיב"ע (וארא שם, טז) לוי „חמי ית משה כו“ (ובפ"י וינתן שם תמה ע"ז).

ולהעיר לכהנ"ל מב"ב קא, ב.

(**) עד"ז יש לחדש בנוגע לקהת וחצרון שהיו בערך בני ב' שנים בעת הירידה למצרים (ראה סדר הדורות ב"א רלה, רלט).

(***) אצל ראה תיב"ע (ויגש מו, יז) דהיא „בשרה ליעקב דיוסף קיים“. ובסדר הדורות (ב"א ריו) דסרח היתה בת ג' שנים קודם לידת בני אשר (ימנה ישוה ישוי ובריעה. ובריעה ילד ב' בנים קודם הירידה למצרים — ויגש שם).

38) להעיר ממד"ל שמצרים מלאה גילולים (שמר' ופרש"י עה"פ וארא ט, כט. מכילתא תנחומא ופרש"י עה"פ ב יב, א).

39) שבת צז, א (בשייכות לבניי בהיותם במצרים). וראה פרש"י עה"פ שמות ד, ב.

40) עד שיכול להיות גנבא אפוס מחתרתא רחמנא קרייא (ברכות סג, א. כגירסת הע"י).

41) תהלים לו, ג. תרא בהוספות ד"ה כי תשא. לקרית ואתחנן ד"ה יודעת (הא') וביאוריו. ועיי"ש ד"ה להבין בתוס' ביאר פ"ג.

42) ראה תניא רמ"ב.

43) פרשתנו ג, א.

44) תנחומא פרשתנו ז. שמר' פ"ב, ב. ועוד.

צו די אידן אין גלות מצרים, ביז צום עיקר הגלות והשעבוד — אינעם "יאר" — האָט ער געגעבן דעם כח צו מלחמה האָבן געגען די ע"ז פון נילוס, און במילא איז אויך בטל געוואָרן די גזירה.⁵⁰

ט. דער ענין פון יציאת מצרים איז פאַראַן בכל יום ויום.⁵¹ דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז די אַלע ענינים כלליים הנ"ל — די רא"י אין אלקות פאַר דער ירידה למצרים, די ירידה און גלות מצרים און דערנאָך גאולת מצרים — זיינען אויך דא אין עבודת כא"א בכל יום ויום:

דער סדר העבודה בכל יום ויום איז — בית הכנסת, מבית הכנסת לבית המדרש,⁵² און פון בית המדרש צו "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁵³: בתחלה⁵⁴ קומט עבודת התפלה, דער-נאָך⁵⁵ — לימוד התורה, און דערנאָך די התעסקות אין צרכי פרנסה.

דורך עבודת התפלה איז אַ איד ממשיך גילוי אלקות בנפשו, ביז אין דעם אופן פון רא"י באלקות. נאָך די הכנות פון פאַרן דאָוונען און די התבוננות אין פסוקי דזמרה וכו', קומט מען צו קריאת שמע, וואָס שמע איז ר"ת "שאו" ⁵⁶ מרום עיניכם (ווא"ו)⁵⁷ — גילוי אלקות בבחי' רא"י [בדוגמת ארץ ישראל

"צאן יתרו" זיינען געווען "חיילי" דקדושה" און משה האָט אין זיי אויפ-געטאָן "לאקראבא לקדושה"⁴⁵. און דאָס איז דער דיוק "צאן יתרו ג' כהן מדין": אפילו אַט די ניצוצות וואָס האָבן זיך געפונען ביים "כהן מדין" — אַ כומר לע"ז, ביז "לא הניח ע"ז שלא עבדה"⁴⁶ — אויך אין זיי⁴⁷ האָט משה אויפגעטאָן "לאקראבא לקדושה".

און דערפאַר איז דאָס געווען די הכנה פון משה רבינו צו זיין אַ רועה פון אידן⁴⁸ אין מצרים⁴⁹ — אַז אפילו זייענדיק אין אַ מצב וואָס ס'איז ניטאָ קיין רא"י און אפילו ניט קיין השגה אין אלקות — עס איז נראה בגלוי נאָר די הנהגת הטבע — איז משה געווען דער רעיא מהימנא וואָס האָט אין זיי מעורר וממשיך געווען די אמונה בה' אין אַ פנימיות.

ח. דאָס איז דער קשר צווישן די צוויי ענינים — ביטול הע"ז פון נילוס און ביטול הגזירה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" — ווייל זיי זיינען (בפנימיות) דער ועלבער ענין: די גזירה "היאורה תשליכוהו" איז פאַרבונדן מיט דעם וואָס דער יאור איז די ע"ז פון מצרים; און דורך דעם וואָס משה, רעיא מהימנא, איז נולד⁴⁹ און נמשך געוואָרן

(45) ילקוט ראובני ויצא לא, ט.

(46) פרש"י יתרו יח, יא. ממכילתא ותנחומא (ז)

שם. נת' בלקרש ח"א ע' 75.

(47) להעיר מזהר פרשתנו (כא, א): כהן מדין כו' אע"ג שהי' עובד כו"ס כו' הי' רועה צאנו כו'.

(48) ויומחק ע"פ תורת הבעש"ט (תולדות י"י לך. בן פורת יוסף בסופו) שבצאן יתרו נתגלגלו אותם שאח"כ נתן להם התורה ונעשו תלמידיו.

(49) ולהעיר ממרזל (ראה ממכילתא בשלח יד, כח. שמרר פמ"א, ח. זח"ב קע, ב. ועוד) דהללו עע"ז והללו כו'.

(49*) ד.מחלח"ת ברייתו נתקן לגאולת ישראל

(שמרר פ"ב, ד).

(50) ולהעיר ממכילתא (בשלח יד, לא) דבשכר

האמונה נגאלו אבותינו ממצרים.

(51) תניא רפמ"ז.

(52) ברכות בסופה. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח

סקנ"ה (וש"נ).

(53) ברכות לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז שם.

(54) כמרזל שאסור לעשות חפציו קודם

שיחלל (ברכות יד, א).

(55) ראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(56) ישע"י מ, כו.

(57) תקו"ז תמ"ט.

פארט ניכר די פעולת התפלה: דער גילוי אלקות בנפשו בשעת התפלה ווירקט אז די השגה זאל זיין כדבעי [ע"ד די ירידה למצרים בחיי יעקב ובניו].

(ב) ווען א איד גייט דערנאך לעסקין, וואס דאן איז מצד דעם העלם והסתור פון הנהגת הטבע קען מען גאר פאר-געסן ח"ו אויף אלקות; און כדי ער זאל דעמאלט געדענקען כסדר אז „הוא הנותן לך כח לעשות חיל“ און דער עסק זאל זיין ע"פ שו"ע, כפי רצונו ית', איז דאס מיטן כח פון אמונה בה' וועלכע ער איז מעורר וממשיך איז א פנימיות.

יוד. דאס איז די הוראה וואס א איד דארף ארויסנעמען פון כהנ"ל אין עבודת ה'.

(א) ער דארף וויסן, אז דער אוועק-גיין פון דאוונען — פון רא"י אין אלקות ביטול הגמור צו אלקות — איז שוין אן ענין פון ירידה. אמת טאקע, אז די ירידה איז א זאך וואס איז ע"פ שו"ע — כנ"ל בשו"ע הנהג בהם מנהג דרך ארץ — אבער ער דארף עס טאן בלויז ווייל ער איז (כמארז"ל בנוגע ירידה למצרים — בפשטות) „אנוס על פי הדיבור“⁵⁴; ער טוט עס נאר ווייל אזוי איז דער רצון ה'.

(ב) לאידך, האט ער זיך נישט וואס צו שרעקן פאר דער ירידה, ווייל כאטש עס איז א ירידה גדולה ביותר — נישט ער האט רא"י אין אלקות, און (בשעת העסק) אפילו נישט הבנה והשגה באלקות (ער באטראכט בשעת עסקין די עניני העסק) — איז אבער דורך דעם וואס ער איז מעורר בחי' משה שבנפשו⁵⁵, ווערט נתגלה זיין אמונה בה' אין אן אופן פון „ורעה אמונה“, און דאס נעמט אים

— כנ"ל ס"ה. און נאכדעם תפלת העמידה, כעבדא קמי' מר"י⁵⁸, ביטול גמור — ביז אז בתחלתה וכהקדמה זאגט ער: אד' שפתי תפתח ופי (איז נאר) יגיד (וימשיך) תהלתך⁵⁹.

נאך עבודת התפלה „גייט מען אפ“ פון דער דרגת הראי' באלקות והביטול הגמור הנ"ל, און אין דעם זיינען פאראן צוויי „ירידות“⁶⁰:

(א) מבית הכנסת לבית המדרש — לימוד התורה⁶¹, וואס דאס איז (ווי חכמתו ית' ווערט גענומען) דורך הבנת והשגת האדם⁶², לויט זיין פאר-שטאנד⁶³. אבער כאטש די דרגא פון הבנה והשגה איז א ירידה לגבי דעם גילוי פון רא"י באלקות וביטול הגמור בשעת התפלה — דאך, איז אין דעם

(58) שבת י. א. טושי"ע ושר"ע אדה"י או"ח סו"ס צה. ועיי' ברכות לג, רע"א: עומד לפני משה"מ כו'. ולהעיר משו"ע אדה"י ס"י קו"ס: עומד לפני המלך — אין לזוז ממקומו [משא"כ בק"ש דשור"מ מפני הכבוד כו' ומותר לקרוץ בעיניו וכמעשה דרב (יומא יט, ב). ומ"ש בשו"ע או"ח ס"י סג ס"ו (ושר"ע אדה"י שם ס"ו): הקורא ק"ש לא ירמוז כו' — הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע — ולא ביטול), ואפילו כזה איתא שם בדפוס שני' מותר לצורך מצוה קצת ולצורך מלאכה].

(59) ראה ד"ה אד' שפתי תפתח תרכ"ח (נדפס בסה"מ תרכ"ח ע' תלו ואילך). ובכ"מ.

(60) ע"ד ב' הירידות למצרים — ראה תר"א ריש פרשתנו. וראה תר"ח שם (כו, א ואילך), דירידה הא' היא לבינה (מצר מ"י, צמצום דהשג' בינה), וירידה הב' — במיצר מ"י (דמח' ו) דיבור (מלכות).

(61) שצ"ל בהבנה והשגה שכלו דוקא ובאופן דכל עצמותי תאמרנה (עירובין נד, רע"א. וראה תניא פל"ז (מז, א) וכו'.

(62) שלכן צ"ל ברכת התורה, ברכו בתורה תחילה — להזכיר ולהדגיש נותן התורה (ראה נדרים פא, א. ביח לטאורח ס"י מז).

(63) שלכן בתושבע"פ (בית המדרש) צ"ל הבנה דוקא (שר"ע אדה"י ס"י ס"ב (ממג"א שם). ה"ל ת"ת לאדה"י ספ"ב).

ארויס פון גלות הפרטי — ביז אז ער
זעט בכל עניניו אז תמיד .. עיני ה"א
מראשית השנה ועד אחרית שנה —
השגחה פרטית בעניני עסקיו —

ומגאולה לגאולה — צו דער גאולה

הכללית ע"י משיח צדקנו⁶⁶ — שיוליכנו
לארצנו הקדושה, בקרוב ממש.
(משיחות ש"פ שמות תשכ"ב, תשכ"ג)

⁶⁶ להעיר ממרו"ל שמשנה גואל ראשון הוא
גואל אחרון (ראה שמור פ"ב, ד. זח"א רנג, א.
שה"פ פ' ויחי. תר"א ר"פ משפטים).

שמות ג

אָבער „ויגדל משה“ אין דעם פסוק רעדט וועגן אַ גידול וואָס בריינגט צו אַ מעגליכקייט פון „ויך את המצרי“ — אַ פיל שפעטערדיקן זמן⁶ אפילו נאָכדעם ווי ער האָט זיך שוין געפונען אַ לענגערע צייט באַ בת פרעה — היינט וואָס איז דאָ שווער דער כּפּל פון „ויגדל“?

ב. אין דעם פירוש רש"י גופא דאָרף מען פאַרשטיין:

(א) דער דרך פון רש"י בפירושו איז (ווי גערעדט פיל מאל) ניט צו אויס-טייטשן פריער די שוועריקייט אין פסוק און דערנאָך פאַרענטפערן, נאָר ער איז באַלד מבאר דעם פסוק און בדרך ממילא ווערט פאַרענטפערט די שאלה אין פסוק — טאָ פאַרוואָס דאָ הויבט רש"י אָן מיט דער שאלה „והלא כבר כתיב ויגדל הילד“?

(ב) ווי פאָסט דאָ דער לשון „(הראשון) לקומה“? פון דעם זמן ווען אַ קינד ווערט נגמל פון יניקה קומט אים צו אין דער התפתחות פון זיינע חיצוניות⁷ דיקע אברים, עס קומט צו וואָג און מאַס, עס אַנטוויקלט זיך זיין חוש הדיבור, השכל וכיו"ב — וואָס איז דאָ די הדגשה — פון די אַלע זאַכן אַרויס-בריינגען גידול „בקומה“?

א. פון פסוק¹ „ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא גו' ויך את המצרי גו'“ איז רש"י מעתיק די ווערטער „ויגדל משה“ און איז מפרש „והלא כבר כתיב ויגדל הילד אמר רבי יהודה ברבי אלעאי² הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו“.

לערנענדיק בפשטות איז ביי רש"י קשה — די זעלבע קשיא ווי אין מדרש³ — עס שטייט שוין פריער אין פסוק (ביי משה'ן) „ויגדל הילד“ — פאַרוואָס זאָגט דאָ דער פסוק „ויגדל משה“ אַ צווייטן מאל? אויף דעם ענטפערט רש"י „אמר רבי יהודה כו' הראשון לקומה והשני לגדולה כו'“.

דער פירוש איז אָבער, לכאורה, אינ-גאַנצן ניט פאַרשטאַנדיק:

דער פריערדיקער פסוק „ויגדל הילד וגו'“ שטייט באַלד (ובהמשך) נאָך די ווערטער „ותקח האשה הילד ותניקהו“, וואָס דערפון איז פאַרשטאַנדיק, בפשטות, אַז דאָ רעדט זיך וועגן „ויגדל“ בערך דעם זמן פון „ותניקהו“ (ביז כ"ד חודש⁴), אַז דערנאָך איז „ויגדל הילד“ (און דאָרף מער ניט אַנקומען צו יניקה און דערפאַר —) ותביאהו לבת פרעה“.

(1) פרשתנו ב, יא.

(2) כ"ה בדפוס ראשון וברש"י כתי"י ובדפוס שני „ב"ר אלעזר, ובכמה דפוסים „בר"א“. ובמדרש שבהערה הבאה איתא „רבי יהודה“ סתם.

(3) תנחומא באבער ווארא יו. ועד"ז ביל"ש פרשתנו (רמז קסו בסופו), משלי רמז תתקס. וראה לקמן הערה 26.

(4) ראה פרש"י וירא כא, ח.

(5) ראה רמב"ן עה"פ. שמור" פ"א, כו. ומפרשי המדרש שם.

(6) ראה רמב"ן שם. שמור" שם, כו. יפ"ת ומפרשי המדרש שם. תנחומא פרשתנו ח.

(7) לכאורה י"ל שכונות רש"י היא [ע"ד מ"ש בשמור" (שם, כו), כ"ד חודש הניקתו ואתה אומר ויגדל הילד אלא שהי' גדל שלא כדרך כל הארץ (ויראה יפ"ת הניל), והיינו] שבמשך זמן הניקה ה' הגידול בקומה שלא ע"ד הרגיל. ולכאורה כן הוא פירוש הפשוט בתנחומא ויל"ש [המקור לרש"י זה,